

UNIVERSITY GOCE DELCEV – STIP
FACULTY OF LAW

STUDENT'S
SOCIAL
SCIENCE
JOURNAL

YEAR 2022, ISSUE NUMBER 13

**GOCE DELCEV UNIVERSITY – STIP
FACULTY OF LAW**

ISSN 2545-4021

**STUDENT'S
SOCIAL
SCIENCE
JOURNAL**

ISSUE 13

VOLUME XIII

YEAR 2022

**STUDENT'S SOCIAL SCIENCE JOURNAL
FACULTY OF LAW**

UNIVERSITY GOCE DELCEV – STIP

**Year 2022, Issue Number 13
ISSN 2545-4021**

Publisher:

prof. Jovan Ananiev, Ph.D

Editorial Board

prof. Blažo Boev, Ph.D
prof. Liljana Gudeva – Koleva, Ph.D
Risto Kostruranov, LL.M
prof. Jovan Ananiev, Ph.D
prof. Ana Nikodinovska Krstevska, Ph.D

International Editorial Board

Ivan Ilic

Faculty of Law, University in Nis, Serbia

Agim Nuhiu

Faculty of Law, State University of Tetovo, Macedonia

Dunja Duić

Faculty of Law in Osijek, Croatia

Olga Koshevaliska

Associate professor at the Faculty of Law
Goce Delchev University in Shtip, Macedonia

Elena Maksimova

Assistant professor at Faculty of Law,
Goce Delchev University in Shtip, Macedonia

Ana Nikodinovska Krstevska

Associate professor at Faculty of Law,
Goce Delchev University in Shtip, Macedonia

Olga Sidenko

Senior lecturer in political science at Voronezh state University,
Lecturer at Voronezh State University, Russia

Dimitar Apasiev

Assistant professor at the Faculty of Law,
University Goce Delcev – Shtip, Macedonia

Andon Majhoshev

Associate professor at the Faculty of Law,
University Goce Delcev – Shtip, Macedonia

Darya Scheglova,

Senior lecturer in political science at Voronezh state University,
Lecturer at Voronezh State University, Russia

Boryana Aleksandrova

Sofia University "St. Kliment Ohridski", Bulgaria;
Faculty of Law, Department for International Law and International Relations, Bulgaria

Giorgia Bevilacqua

National Research Council, Institute for Research on Innovation and Services for
Development ", Italy

Nives Mazur Kumrić

Faculty of Law, University of Liège, Belgium

Iskren Ivanov

Senior Lecturer at Sofia University "St. Kliment Ohridski"

Editorial Staff

Ass. Prof. Elena Maksimova, Ph. D
Teaching assistant Natasha Doneva, LL.M

Editor in chief

Ass. Prof. Elena Maksimova, Ph. D

Language editor

Sladjan Spasovski
(Macedonian language)

Technical editor

Slave Dimitrov

Address of the Editorial office

University Goce Delcev – Stip
Faculty of Law
ul."Krstev Misirkov" 10-A PO.BOX 201
PO. Box 201, 2000 Stip
Republic of North Macedonia

Содржина

ГЕОРГИЕВ Јане
КАРАКТЕРИСТИКИ НА КРИМИНАЛ ОД ОМРЗА 5

МИТРЕВСКИ Калин
**УЛОГАТА НА ДОГОВОРОТ ЗА ЛИЦЕНЦА ПРИ ОСТВАРУВАЊЕ НА ПРАВАТА ОД
ИНТЕЛЕКТУАЛНА СОПСТВЕНОСТ 17**

СУРЛОВА Розе
БИОЛОШКОТО ОРУЖЈЕ КАКО АЛАТКА НА ТЕРОРИСТИТЕ - БИОТЕРОРИЗАМ 27

БИОЛОШКОТО ОРУЖЈЕ КАКО АЛАТКА НА ТЕРОРИСТИТЕ - БИОТЕРОРИЗАМ

„Не знам со какво оружје ќе биде водена Третата светка војна, но затоа четвртата ќе се води со стапови и камења.“

Алберт Ајнштајн

Апстракт

Моменталната закана од тероризмот се разликува од минатото. Ова е видливо низ променетите тактики, зголемен обем на активности, попрофесионално координирани напади со зголемен интензитет, како и транснационален одек на нивните дејствија. Терористите станаа свесни дека масовното ширење страв, како нивна основна цел е непосредно поврзано со една од највисоките човекови премиси – животот и здравјето на луѓето, кое може да биде постигнато со масовно ширење заразни болести и вируси, кои би довеле до депресији и можни вонредни состојби, кои и те како ја загрозуваат националната и меѓународната безбедност. Исто така, развојот на биолошкото и хемиското оружје е тежок, скоро и невозможен за следење, поради тоа што многу малку се разликува (технички, инструментално, гледано) од лабораториското производство на вакцини за медицинска употреба. Од друга страна, производството на патоген е доста едноставно, бидејќи се потребни ситни инструменти, кои е лесно да се скријат и прошверцуваат, а исто така, и мало количество на патоген е доволно за да предизвика сериозни разорни ефекти и последици кај населението.

Клучни зборови: *тероризам, биотероризам, закана, биолошко оружје, масовно заразување на население, агенци.*

BIOLOGICAL WEAPONS AS A TOOL OF TERRORISTS - BIOTHERORISM

“I know not with what weapons World War III will be fought, but World War IV will be fought with sticks and stones.”

Albert Einstein

Abstract: The current threat of terrorism is different from the past, visible through the changed tactics, the increased level of activities, the more professionally coordinated attacks with increased intensity, as well as the transnational reach of their actions. Terrorists have become aware that the global spread of fear, their primary goal, is directly linked to one of the highest human premises - human life and health, which can be achieved through the worldwide spread of infectious diseases and viruses that will definitely endanger national and

international security. They also know that development of biological-chemical weapons is almost impossible to monitor, because it differs very little (technically and instrumentally) from the laboratory production of vaccines for medical use. On the other hand, the production of a pathogen is quite simple because small instruments are needed, that are easy to smuggle, and a small amount of pathogen is enough to cause serious destructive effects and consequences in the population.

Key words: *terrorism, bioterrorism, threat, biological weapons, mass infection, agents*

1. Воведни напомени за тероризмот

Како сериозна закана на денешниот свет и акт на насилство во новата ера, тероризмот има мултидисциплинарен карактер од причини што постои асиметричност во неговото дефинирање и е предмет на изучување на повеќе научни дисциплини. Сите тие ги содржат конститутивните елементи на овој акт на насилство, но меѓу нив постои различно категоријално определување. Тероризмот има длабоки корени уште од минатото, но последниве децении постигнал значаен еволутивен напредок во радикализацијата и развил нови форми на дејствување. Преку нив настојува да предизвика страв, односно има за цел да го сврти вниманието на јавноста и власта кон некоја група или појава во општеството. Основен извор на тероризмот претставуваат и неостварените амбиции на одредени општествени групи.

Се смета дека социолошката и криминолошката појава го прават тероризмот своевиден противник на сите современи општества без разлика на степенот на нивниот општествено економски развој. „Тој е генератор на насилство или закана со насилство со цел попречување на функционирањето на владите, односно, општествено политичкиот систем и ги промовира политичките, идеолошките или верските начела на тотално насилство. Без разлика на тоа што сè уште во светот превладува присуството на конвенционален тероризам, не смее да се занемари опасноста и од функционирањето на неконвенционалниот, еколошкиот, сајбер и био тероризам.“¹

Современиот тероризам, според формите на неговото манифестирање, може да се подели на конвенционален и неконвенционален тероризам. Според Gacinovic R. конвенционалниот тероризам се дели на: убиствен терористички удар од дистанца и самоубиствен тероризам. Убиствениот терористички удар како форма на терористичка активност ја карактеризира далечината која за терористите е безбедна. Од дистанца се врши лансирање на проектили, активирање експлозивни направи и други разорни средства за да се нанесат штети и загуби на објекти, материјално технички средства и човечки животи кои се цел на напад на терористите. Жртви на оваа терористичка форма на дејствување се недолжни граѓани, а нападот има за цел да предизвика страв кај што поголем број луѓе и да го сврти вниманието на меѓународната заедница кон своите политички цели.

Неконвенционалниот тероризам претставува форма што ја карактеризира политичко насилство, без употреба на оружје, многу комплексна и тешко препознатлива форма за државните безбедносни органи. Начинот на извршување го карактеризираат комплементарни, разни најсовремени методи и постапки без примена на оружје. Психолошко-пропагандните активности се составен дел на примената на неконвенционалниот тероризам при што се прават злоупотреби на разни информации со користење на радио и ТВ, весници и други електронски печатени информативни медиуми и информациони системи. Со користење на вакви форми и примена на

¹ Gacinovic Radoslav „ Oblici savremenog terorizma “ Institut za politicke studije Beograd 2012

терористички закани се предизвикува страв кај населението поттикнување на непослушност и бунт во државните институции со политички мотиви, потоа предизвикување и користење разни општествени кризи и организирање и подготвување на државни удари од политички мотивираните групи и организации.²

2. Поврзаноста на тероризмот со организираниот криминал

Тероризмот е тесно поврзан со организираниот криминал. Терористичките организации често пати поради глобалните политички притисоци или некои други причини се присилени да започнат со криминални активности или да побараат соработка со некоја криминална организација. За терористичките групи организираните криминални активности претставуваат и извор на приходи кои се неопходни за самото функционирање на групата.

Терористичките организации извршуваат повеќе тешки кривични дела кои се од делокругот на организираниот криминал, со цел да се стекнат со средства за сопственото финансирање, да остварат одредени политички цели, а доколку овие кривични дела имаат меѓународен карактер тогаш станува збор за меѓународен организиран криминал доколку се исполнети и другите законски обележја за тоа.³

2.1. Анализа на сличностите и разликите на тероризмот и организираниот криминал⁴

- Како сличности кои се јавуваат помеѓу тероризмот и организираниот криминал:
 - Насилство или закана за насилство;
 - Грабнување, убиства, изнудување;
 - Прикриеност;
 - Незаконско дејствување;
 - Загрозување на националната сигурност;
 - Прилагодливост и отпорност;
 - Дејствување во околина која ги симпатизира;
 - Здружено делување во локална заедница;
 - Користење на новите технологии и глобализацијата;
 - Градење и ширење на мрежи.

- Карактеристики кои се јавуваат кај организираниот криминал, но не и кај тероризмот:
 - Економска мотивација;
 - Одржување на статус кво;
 - Избегнување на медиумска застапеност;
 - Градење на деловни контакти со државни органи.

- Карактеристики кои се јавуваат кај тероризмот, но не и кај организираниот криминал:
 - Политичка мотивираност;
 - Желба за револуционерни промени;
 - Барање на медиумска застапеност;
 - Преземање одговорност за своите дејствувања;

² Ibid

³ Милошевска, Т. Поврзаноста на тероризмот и организираниот криминал. Современа Македонска Одбрана, бр.10, 2004

⁴ Извор: Komplementarnost medzunarodnog terorizma i medzunarodnoga organiziranog kriminala. Zbornik radova s Medzunarodne konferencije „Rat protiv terorizma nakon 10 godina“, Zagreb, 13

- Ретко воспоставување на деловни контакти со државни органи.

3. Определување на поимот „биолошко оружје“ преку негов историски осврт

Историјата на употребата на биолошкото оружје е долга, а најстариот пример нè враќа назад во времето повеќе од 2500 години: Асирците - Асирското Царство кое се наоѓало кај градот Ашур на реката Тигар, на просторот на Северна Месопотамија (денешен Ирак), го заразиле бунарот на нивниот непријател со габа, која содржела хемикалии, а консумирањето на расипана вода довело до халуцинации, а во некои случаи и до смрт.

Во 1300 година, монголските војни, Татари, го опседнале кримскиот град Кафа. За време на опсадата, многу Татари умреле од чума, а нивните безживотни заразени тела биле фрлени преку градските ѕидови. Некои експерти тврдат дека оваа тактика можеби е одговорна за ширењето на чумата - црната смрт во Европа. Ако е така, оваа рана употреба на биолошко оружје предизвикала смрт на околу 25 милиони Европејци. Ова е врвен пример за потенцијалниот опсег на биолошката војна, за нејзината непредвидливост и застрашувачка едноставност. Во 1763 година, британската армија се обидела да употреби сипаници како оружје против домородните Американци во опсадата на Форт Пит. Британците подарувале ќебиња од болницата кои ги користеле болни од сипаници, со намера да ја прошират болеста кај локалното население.⁵

За време на Првата светска војна, Германската армија создала антракс, сакагија и колера за биолошко војување. Германските агенти ги заразиле коњите и другиот добиток пред да биде испратен во Франција со антракс и сакагија. Јапонија, во 1937 год. развила амбициозна програма за производство на биолошко оружје наречена „Оддел 731“ во Харбун, Манџурија, во чии рамки се вршеле истражувања на многу микроорганизми и се вршеле експерименти на воени заробеници. Одделот би затворен дури во 1945 год. и за тоа време биле фрлени болви инфицирани со чума над предели во Кина и Манџурија. Се смета дека околу 3000 луѓе биле предмет на јапонските истражувања и биле заразени со антракс, сифилис и други болести, а врз починатите интензивно се вршеле аутопсии со цел да се забележат промените што различните биолошки агенсии ги предизвикуваат во човечкото тело.⁶

Меѓу поновите регистрирани случаи на производство и употреба на биолошко оружје е и небрежното испуштање на антракс во Свердловск, бивш СССР во 1979 год. кога починале околу 70 луѓе при што ставот на Руската влада бил дека се инфицирале од контаминирано месо. Подоцна во 1992 год. претседателот Борис Јелцин го сменил ставот и официјално ја потврдил несреќата. Во 1994 год. во Јапонија, сектата Аум Шинрикио од врвот на зградите во Токио преку аеросол ослободила антракс.⁷ Нивниот лидер, Шоко Асахара, бил погубен за масовното убиство. Во 1984 год. движењето Рајнеш во Орегон, САД, се обидело да влијае на локалните избори со инфицирање на рачките на вратите на рестораните и баровите со бактеријата салмонела. Потоа во 2009 година до канцелариите за медиуми и до Американскиот конгрес во пет коверти бил доставен антракс.⁸

Според Центарот за контрола и спречување на болести на САД, биотероризмот се дефинира како намерно ослободување на вируси, бактерии или габи коишто можат да разболат или да убијат луѓе, добиток или агрокултури. Користењето на овој тип оружје има одредени предности за терористите. Тоа има потенцијал да предизвика голема штета, мошне е евтино за производство, во споредба со современи ракетни

⁵ Биотероризам, статија на д-р Ненад Танески во број 146 на Магазинот ШТИТ, Април 2020

⁶ Тупанчевски Н. и други, Медицинско казнено право, Скопје 2012 стр 229 -230

⁷ Ibid

⁸ Биотероризам, статија на д-р Ненад Танески во број 146 на Магазинот ШТИТ, Април 2020

системи и проектили или друга високотехнолошка опрема. Исто така, биолошкото оружје може да биде „активирано“ и по одреден подолг период, а сторителот има време да избега неоткриен.⁹

3.1. Карактеристики на биолошкото оружје од аспект на биотероризам

Биолошкото оружје има одредени специфики во однос на нуклеарното и хемиското, а особено во однос на останатите видови конвенционално оружје.

Во поглед на деструктивниот ефект, **контаминацијата** предизвикана од биолошки агенси може да трае од неколку часа до неколку недели, а е пропратена со задоцнети ефекти и симптоми кои можат да доведат и до смрт на организмот, преку негово изнемоштување и онеспособување. Постои висок ризик од погрешна дијагноза, бидејќи самото разликување на биолошките од хемиските агенси е доста тешко.¹⁰

Одредени служби и воени организации поседуваат детектори за откривање на биолошки агенси. Можеби ќе биде неопходно одредени сомнителни материјали да се транспортираат во специјализирани лаборатории, а сето тоа е на штета на времето потребно за реакција и превенција. Терористите користат биолошки агенси, бидејќи тие често се тешки за откривање, а почетокот на болеста може да биде одложена од неколку часа до неколку дена, зголемувајќи го ефектот на ширење. Агенсите за биотероризам се вообичаен избор за терористите, бидејќи тие се лесни и евтини за производство, лесни за дистрибуирање и можат да предизвикаат масовни ефекти.¹¹

Специфичноста на биолошкото оружје се огледува и во фактот што повеќето течни агенси, како што се биолошките, **брзо се разложуваат**, за разлика од сувите агенси за чие дејство да настапи, е потребно повеќе време. За разлика од хемикалиите, ефектите од биолошките агенси висината од која се испуштаат и конфигурацијата на самиот релјеф. Истовремено, начинот на кој агенсиите ќе бидат употребени за напад, го одредува степенот на опасност и по жртвите.¹²

Според анализите на експертите од САД, ослободување од 100 килограми антракс над Вашингтон, може да предизвика помеѓу 130 000 и 3 000 000 смртни случаи од вдишување на агенсот. Бидејќи раните симптоми се слични на грип, вистинската дијагноза може да се препознае само кога инфекцијата ќе се прошири, со смртност од 90%. Големiot број на пациенти би можеле да ги исцрпат достапните резерви на ефективни антибиотици.¹³

Најбитната и најтипичната специфика на биолошкото оружје е неговото таканаречено **време на инкубација** – временска разлика од моментот на делување до моментот кога настапуваат првите симптоми, што го отежнува откривањето на сторителите и превенцијата на настапувањето на штетните последици. Во случај на биотерористички напад, оружјето и биолошкиот агенс се поистоветуваат, а фактот дека како придружни средства се користат, особено при транспортот, шишенца, чадори, поштенски коверти, па дури и човекот во одредени ситуации, е ирелевантен, бидејќи самиот напад се извршува со испуштање на биолошкиот агенс во надворешната средина. За потполно да се разработи една тактика и одбрана, потребно е да се

⁹ Ibid

¹⁰ Бочварова Загорка, Биотероризмот како вид на организиран криминал на супрационално ниво, Универзитет на Југоисточна европа, Тетово 2017

¹¹ Биотероризам, статија на д-р Ненад Танески во број 146 на Магазинот ШТИТ, Април 2020

¹² Бочварова Загорка, Биотероризмот како вид на организиран криминал на супрационално ниво, Универзитет на Југоисточна европа, Тетово 2017

¹³ Биотероризам, статија на д-р Ненад Танески во број 146 на Магазинот ШТИТ, Април 2020

познаваат и спецификите и карактеристиките на самото оружје, односно одликите на самите биолошки агенци како: брзината на ширење, начинот на пренос, резистентноста на антибиотици, отпорноста на останати климатски услови и слично. Подземните железници, пролази, затворените спортски сали, енормните трговски центри и урбани конструкции од сличен карактер, досега се покажале како најпогодни и омилени места за извршување на терористички напади, поради тоа што се полузатворени системи, во кои постои и зголемено струење на воздухот, кое придонесува за подобра дисеминација на самите биолошки агенци.¹⁴

Ситуацијата може да се движи од настан во кој се вклучени малку пациенти до справување со стотици лица кои можеби биле изложени на агенсот. Од суштинско значење е здравствените работници да структурираат ефективни методи за справување со последиците од нападот. Во анализите и процените за биотерористички напади, во најтешките сценарија обично се доаѓа до заклучок дека „би можело да има толку многу жртви што повеќе не би можело да се стори ништо“. Искуствата со реални и симулирани катастрофи, докажуваат дека медицинските групи кои претходно развиле и практикувале соодветните планови, остваруваат ефективна и координирана реакција во ситуации со масовни жртви. Спротивно на тоа, ненавремените непланирани реакции резултираат во неорганизиран, неефикасен одговор, што им штети на болните или на повредените лица, па дури и може да придонесат и за дополнителни жртви.¹⁵

Две различни сценарија треба да бидат земени предвид при планирањето на одговор на биотероризам:

- Првото е, по извршен таен биолошки напад, првичниот резултат ќе биде појавата на вознемирени пациенти, на локално ниво или на различни локации низ целиот свет. Ситуацијата ќе стане очигледно сериозна, затоа што сè повеќе лица ќе бараат лекарска помош. Оваа состојба може брзо да се развие во ситуација на масовни жртви. Меѓутоа, ако се препознае навремено, ќе се заштеди време за да се организираат ресурсите за здравствена заштита во заедницата и да се спроведе план за одговор на биотероризмот.
- Во второто сценарио, со најавен биотерористички напад, голем број на лица ќе побараат здравствена помош и итен третман за кратко време. потврдат дали се случил вистински напад. Секое одложување може да резултира во сериозно нарушување на здравјето на жртвите, а и со други последици во реален настан. Покрај евалуација и третман на повредените, ќе биде потребна и деконтаминација. Одлуката, дали и што треба да се деконтаминира, треба да се направи во соработка со соодветни локални, државни или меѓународни здравствени организации.¹⁶

Уште една многу битна специфика на биолошкото за разлика од другите типови оружје се **отежнатите околности за докажување на дело сторено со биолошко оружје**, поради отежнато прибавување материјални, судски валидни докази за неговото сторување, со оглед на тоа дека самите биолошки агенци се микроорганизми, кои се составен дел од надворешната средина и природа. Покрај постоечките тешкотии при откривање на биотероризмот во однос на неговите специфики и на самото оружје, тешко е да се откријат и самите лаборатории, бидејќи самиот инструментариум за производство на овие агенци е скоро ист како оној кој е потребен за тековни, секојдневни експерименти.¹⁷

¹⁴ Бочварова Загорка, Биотероризмот како вид на организиран криминал на супрационално ниво, Универзитет на Југоисточна европа, Тетово 2017

¹⁵ Биотероризам, статија на д-р Ненад Танески во број 146 на Магазинот ШТИТ, Април 2020

¹⁶ Ibid

¹⁷ Бочварова Загорка, Биотероризмот како вид на организиран криминал на супрационално ниво, Универзитет на Југоисточна европа, Тетово 2017

Според д-р Ненад Танески, терористичките групи долго време се охрабруваат и се покажува посебна наклонетост кон примена на биолошки, агрокултурни или хемиски напади. Поддржувачите на ИД ја искористиле кризата со контаминација на јагодите во Австралија во 2018 година, и предизвикале страв и паника, принудувајќи ги западните демократии да вршат детални проверки на свежата храна. „Ал Факир“, еден од медиумите за поддршка на ИД, во јули 2018 објавило видео во кое се разговара за тоа како да се спроведе бионапад на Западот, којшто не може да се открие или да се следи од властите. Тие давале насоки како со вода заразена со вируси и бактерии да се контаминираат свежите намирници. Терористичката организација Исламска држава јавно ја поддржала појавата на корона вирусот и неговата смртност и го поздравила ширењето на смртоносниот корона вирус со известување преку нивните официјални билтени на интернет. Тие тврдат дека и претходните природни катастрофи кои однесоа многу човечки животи, се доказ дека нивниот Бог им помага во елиминирање на противниците, што се смета за обид да ги импресионираат и мотивираат своите следбениците, дека ако природна несреќа предизвикува толку многу страдања, џихадистите можат да предизвикаат деструкција со примена на вештачки методи.

4. Категоризација на агенсите подобни за биотероризам

Биолошкото оружје тешко може да се контролира или да се предвиди на борбеното поле, бидејќи постои значителен ризик дека трупите на двете завојувани страни ќе бидат засегнати. Меѓутоа, во случајот со биотероризмот, поволна ситуација е дека извршителот може да нападне далечна цел како осамен индивидуален терорист, со многу помал ризик за него. Биолошките агенсии можат да бидат природни или човечки модифицирани. Тие обично се наоѓаат во природа, но може да се модифицираат во лабораторија за да се зголеми нивната отпорност на антибиотици и можноста за ширење во околината. Биолошките и хемиските агенсии можат да се шират низ воздухот, храната или водата.¹⁸

Една од двете референтни лаборатории на СЗО, Центарот за контрола и превенција на болести на САД, агенсите подобни за биотероризам ги дели во три категории според приоритетот: А, Б и Ц.¹⁹

- **Група А**

Во оваа група спаѓаат агенсии кои имаат највисок приоритет заради што претставуваат ризик за националната безбедност на САД од причина што лесно се шират или се пренесуваат од лице на лице, имаат висока стапка на смртност и потенцијал за влијание врз јавното здравје. Притоа за нив е потребно и посебно дејствување за подготовка на јавното здравство и можат да предизвикаат јавна паника и социјални немири. Во оваа група спаѓаат: антраксот, ботулизмот, чумата, сипаниците, туларемијата, виралните хеморагични трески чии предизвикувачи се вирусите: Ebola, Marburg, Arenavirus и др.²⁰

- Антракс

Биолошки агенс чијшто предизвикувач е бактеријата Bacillus Antracis која формира спори во кои неактивно опстојува до формирање на соодветни услови за нејзино активирање. Се јавува како: *кожен* (кој е најмалку опасен – со стапка на смртност 20%), *белодробен или инхалационен* (стапката на смртност според САД е 50%, а според ЕУ 75%) и *дигестивен или гастроинтестинален* (стапката на смртност се

¹⁸ Биотероризам, статија на д-р Ненад Танески во број 146 на Магазинот ШТИТ, Април 2020

¹⁹ B. Centers for disease control and Prevention, Bioterrorism Agens/Deseases
<https://emergency.cdc.gov/agent/agentlist.asp>

²⁰ Тупанчевски Н. и други, Медицинско казнено право, Скопје 2012 стр 232 - 233

движи од 25% до 50%). Кај сите видови антракс симптомите се јавуваат околу 7 дена по инфицирањето, а кај инхалациониот може да се јават дури и 60 дена подоцна.²¹

- Чума

Ја предизвикува бактеријата *Yersinia Pestis* присутна кај глодачите и нивните болви во многу делови во светот. Кај глодачите смртноста е многу голема, па откако тие ќе умрат, болвите кои се заразени стануваат агресивни при потрагата по извори по што ги напаѓаат луѓето и така ги заразуваат.²² Чумата може да се јави како: бубонска чума, септисемичка чума, и пневмониска чума. Овој вид на бактерија преживува во воздухот околу еден час зависно од временските услови бидејќи е чувствителна на сонце и сув воздух. Различните видови се третираат најчесто со антибиотици, но сепак смртноста е голема со оглед со стапка од 50% до 90% на тоа што не е навреме третирана.²³

- Вирус на големи сипаници

Овој вирус се јавува во два подвиди: *Variola major* и *Variola minor* и бил еден од најсмртоносните вируси кој уште пред новата ера предизвикувал катастрофални последици и голема смртност. Вирусот вариола спаѓа во групата на ортопоксвируси и најмногу ги зафаќа бебињата и децата, а се пренесува преку телесни течности, заразени ткаенини, облека, крпи, но и преку воздух. Првиот облик е полесен и смртноста кај него изнесува 1%, меѓутоа вториот облик е далеку посериозен со голема стапка на смртност.²⁴

- Туларемија

Предизвикана е од бактеријата *Francisella tularensis*, која се јавува кај луѓето и животните. Се пренесува преку убои од заразени крлежи и инсекти, допир со заболени животни, преку консумација на контаминирана вода или контаминиран воздух, при што се смета дека при евентуален биотерористички напад, луѓето би биле изложени на бактерија на туларемија преку воздух или вода.²⁵ Таа се јавува во неколку облици, меѓутоа најтешка од нив е пневмоничната туларемија. Се третира антибиотски, лекувањето трае со недели и подолго. Доколку не се применува третман, смртноста е од 30% до 60%, а во спротивно 15%.²⁶

- Вирус ебола

Спаѓа во групата на *Filoviridae* и е еден од најсмртоносните вируси познати денес. Името го добил по истоимената река Ебола во Доминиканска Република Конго близу чиј тек за прв пат се појавил во 1976 год. Истоимено се појавил и во Судан. Одеднаш се појавува, најчесто завршува летално и потоа се повлекува поради што СЗО до денес не успеала да го пронајде природниот резервоар на овој вирус. Постојат неколку подвидови, при што се истакнува дека листата не е конечна и постои можност да се појават и нови. Најсмртоносен вирус (од нив) е заирскиот вирус ебола кој е регистриран во Заир во 1976 год. со смртност во 84% од случаите. Првото заболено лице било учител кој починал 14 дена откако побарал медицинска помош, и до денес не е откриено како се заразил. Останатите подвидови на вирусот ебола се: суданскиот ебола вирус, рестон ебола вирус и таи ебола вирус.

Вирусот ебола предизвикува хеморагична треска која се карактеризира со зголемена телесна температура, силни главоболки и мускулни и стомачни болки, исцрпеност, повраќање, дијареја и мачнини. Овие првични симптоми се многу слични со останати болести, меѓутоа симптомите кои се појавуваа потоа се прилично

²¹ <https://www.cdc.gov anthrax/index.html>

²² Тупанчевски Н. и други, Медицинско казнено право, Скопје 2012 стр 234

²³ <https://www.cdc.gov/plague/index.html>

²⁴ Тупанчевски Н. и други, Медицинско казнено право, Скопје 2012 стр 235

²⁵ <https://www.cdc.gov/Tularemia/>

²⁶ Тупанчевски Н. и други, Медицинско казнено право, Скопје 2012 стр 235

алармантни: повраќање крв, крвав измет, многу низок крвен притисок и некроза на внатрешни органи, посебно на бубрезите, слезинката и црниот дроб.

Пренесувањето на вирусот обично се случува преку директен контакт со инфицирани телесни течности, а се смета дека шансите се мали за контаминација по воздушен пат.²⁷

- **Група Б**

Оваа група ја претставуваат организми, биоагенси кои имаат втор висок приоритет и кои се пренесуваат средно – лесно, имаат средни ниски стапки на смртност и за нив се потребни засилени мерки и зајакнување на дијагностичките и набљудувачките капацитети. Тука спаѓаат: бруцелоза, епсилон токсин, заканите за безбедност на храна – Salmonella, Esherichia coli 0157 H7, Shigella, потоа сакагија, мелиодиоза, пситакоза, рицин токсин, тифозна треска и др.²⁸

- **Група Ц**

Трет највисок приоритет имаат агенсите кои можат да бидат усовршени преку генетски инженеринг и употребени за масовна дисеминација во иднина заради нивната достапност, леснотија во производството и потенцијал за висока смртност. Тука влегуваат: Нирах вирусот, ханта вирусите и др.²⁹

5. Меѓународна и национална регулатива

Користењето на биолошко и хемиско оружје е осудено со меѓународни декларации и договори, особено со Хашката конвенција (IV) од 1907 година, усвоена на Втората меѓународна мировна конференција во Хаг, за почитување на законите и обичаите за војување на копно, а го проширила предметот на Женевската конвенција и го опфатила и поморското војување. Напорите за зајакнување на оваа забрана резултирале со заклучок од 1925 година, со Женевскиот протокол, со кој се забранува употреба на асфиксирачки токсични агенси (хлорофос, пареа на керозин, бензин, нафта), отровни или други гасови кои обично се нарекуваат хемиско оружје, како и употреба на бактериолошки методи на војување. Сепак, Женевскиот протокол не забранува развој, производство и складирање на хемиско и биолошко оружје .

Конвенцијата за забрана на развој, производство и складирање на бактериолошко (биолошко) и токсично оружје и нивно уништување (Конвенција за биолошко оружје, кратенка: BWC, или Конвенција за биолошко и токсично оружје, кратенка: BTWC) претставува прв мултилатерален договор за разоружување кој забранува производство на цела категорија оружје. Конвенцијата била резултат на продолжените напори на меѓународната заедница за воспоставување нов инструмент што ќе го надополни Женевскиот протокол од 1925 година. Женевскиот протокол забранува употреба, но не поседување или развој на хемиско и биолошко оружје. Нацртот на Конвенцијата за биолошко оружје, поднесен од страна на Британците беше отворен за потпис на 10 април 1972 година и стапи во сила на 26 март 1975 година кога дваесет и две влади ги депонираа своите инструменти за ратификација. Конвенцијата за биолошко оружје ги обврзува 183 - те држави што се нејзини потписнички од август 2019 година да го забранат развојот, производството и складирањето на биолошко и токсичното оружје.³⁰

²⁷ Ibid стр 240

²⁸ Ibid стр 242

²⁹ Ibid

³⁰ Ѓоргиев Тони, Стоиловски Гоце, Применливоста на меѓународното хуманитарно право во случај на биолошка војна, 7th International Scientific Conference "Social Changes in the Global World", 2020

Обемот на забраната на Конвенцијата е дефиниран во член 1 (т.н. критериум за општа намена). Ова ги вклучува сите микроби и други биолошки агенси или токсини и нивните средства за испорака (со исклучоци за медицински и одбранбени цели во мали количини). Биолошките агенси или токсини и нивните средства за испорака не смеат да се задржат во количини што немаат оправдување или кои не се во согласност со дозволените цели. Како што е наведено во член 1 од Конвенцијата за биолошко оружје, секоја држава членка на оваа Конвенција никогаш не презема обврски во никакви околности да развива, произведува, складира или на друг начин да стекне или задржи микробни или други биолошки агенси или токсини без оглед на нивното потекло или метод на производство на видови и во количини што немаат оправдување за профилатички заштитни или други мирни цели и оружје, опрема или средства за испорака дизајнирани да користат такви агенси или токсини за непријателски цели или во вооружен судир.³¹

Во нашето национално законодавство се инкорпорирани основните определби за инкриминација на Конвенцијата и тоа во повеќе членови на КЗ.

Согласно **чл. 407- б - Злоупотреба на хемиско или биолошко оружје**, во став 1 се забранува изработка или усовршување, произведување, набавување, складирање, продавање или купување, или посредување во купување или продавање; поседување, пренесување или превезување хемиско или биолошко оружје или какво било борбено средство забрането со правилата на меѓународното право.³²

Во став 2 се забранува за време на војна или вооружен судир наредување за употреба на хемиско или биолошко оружје или било какви средства за борба или ќе води борба на начин кој е забранет со правилата на меѓународното право.

Со измените и дополнувањата на КЗ од 15.1.2008 и 14.9.2009, биолошкото оружје е доведено и во врска со тероризмот што претставува сосема реална корелација. Согласно тоа инкриминирани се терористичката организација (чл. 394 – а), тероризмот (чл. 394 – б) и финансирање на тероризмот во врска со производството, поседување или трговија со нуклеарно оружје, биолошки, хемиски оружја и други типови на опасни материји (чл. 394 – в).

Заштитата на населението е регулирана со **Законот за заштита за населението од заразни болести**³³ донесен 16 септември 2004 година ги опфаќа општите (чл. 12) и посебни мерки (чл. 13) за спречување на појавата, раното откривање, спречувањето на ширење и сузбивањето на заразните болести и на инфекциите.

Согласно чл. 15 од овој Закон, секој лекар кој врз основа на клинички и епидемиолошки податоци ќе открие или ќе се посомнева на заразно заболување, должен е веднаш да ги преземе мерките пропишани со Законот, а со цел да се спречи натамошното ширење на заразата. Во случаите кога лекарот ќе постави клиничка дијагноза или ќе се посомнева дека лицето има заразно заболување треба да го потврди заболувањето врз основа на микробиолошко испитување и согласно со критериумите за дефиниција на случај.

Лекарот е должен веднаш по поставувањето на клиничка дијагноза до надлежниот завод за здравствена заштита да пријави заболување или смрт од заразни болести наведени во чл. 17 (антракс (Anthrax); бруцелоза (Brucellosis); беснило (Rabies);

³¹ Ibid

³² Кривичен законик на Република Македонија („Службен весник на Република Македонија“ бр.37/1996; 80/1999; 4/2002; 43/2003; 19/2004; 81/2005; 60/2006; 73/2006; 7/2008; 139/2008; 114/2009 и 51/2011).

³³ Законот за заштита за населението од заразни болести (Службен весник на РМ бр. 66 од 2004)

ботулизам (Botulismus); колера (Cholera) и др.), чл. 18 и 19 од Законот за заштита за населението од заразни болести.

Користена литература

- B. Centers for disease control and Prevention, Bioterrorism Agents/Diseases
<https://emergency.cdc.gov/agent/agentlist.asp>
- Gacinovic Radoslav „ Oblici savremenog terorizma “ Institut za politicke studije Beograd
2012
- Биотероризам, статија на д-р Ненад Танески во број 146 на Магазинот ШТИТ, Април
2020, <https://eprints.ugd.edu.mk/24020/1/Stit%20R.pdf>
- Бочварова Загорка, Биотероризмот како вид на организиран криминал на
супрационално ниво, Универзитет на Југоисточна европа, Тетово 2017
- Ѓоргиев Тони, Стоиловски Гоце, Применливоста на меѓународното хуманитарно право
во случај на биолошка војна, 7th International Scientific Conference “Social
Changes in the Global World”, 2020
- Законот за заштита за населението од заразни болести (Службен весник на РМ бр.
66 од 2004)
- Извор: Komplementarnost medzunarodnog terorizma i medzunarodnoga organiziranog
kriminala. Zbornik radova s Medzunarodne konferencije „Rat protiv terorizma nakon
10 godina”, Zagreb, 13
- Кривичен законик на Република Македонија („Службен весник на Република
Македонија“ бр.37/1996; 80/1999; 4/2002; 43/2003; 19/2004; 81/2005; 60/2006;
73/2006; 7/2008; 139/2008; 114/2009 и 51/2011).
- Милошевска, Т. Поврзаноста на тероризмот и организираниот криминал. Современа
Македонска Одбрана, бр.10, 2004
- Тупанчевски Н. и други, Медицинско казнено право, Скопје 2012
<https://www.cdc.gov/anthrax/index.html>
<https://www.cdc.gov/plague/index.html>
<https://www.cdc.gov/Tularemia/>